

Beslissing van de klachtencommissie van Tactus Verslavingszorg

Plaats en datum hoorzitting: Zutphen, 14 februari 2025.

De klacht

Klager heeft zich via patiëntenvertrouwenspersoon, met een brief van 23 januari 2025 tot de klachtencommissie van Tactus gewend in verband met de volgende klachten:

- De wijze waarop klager door medewerkers aan kleding en lichaam is onderzocht op 9 december 2024.
- Het geen contact mogen opnemen met zijn advocaat voordat hij aan lichaam en kleding werd onderzocht.

De klachtencommissie heeft het verweerschrift (d.d. 6 februari 2025) ontvangen van de medewerkers van Tactus Verslavingszorg.

Alle relevante stukken zijn aan alle betrokkenen verzonden.

De hoorzitting

Aanwezig:

- klager laat zich bijstaan door de patiëntenvertrouwenspersoon (pvp);
- medewerkers Tactus Verslavingszorg;
- leden klachtencommissie;
- secretaresse klachtencommissie (verslaglegging).

De voorzitter legt de procedure uit, te weten klager krijgt de gelegenheid zijn klachten nader toe te lichten, waarna aangeklaagde de gelegenheid krijgt om op deze toelichting te reageren. Naar aanleiding hiervan kunnen eventueel vragen worden gesteld door de commissie. Klager krijgt tijdens de hoorzitting als het laatste het woord. Aansluitend zal de commissie - in afwezigheid van klager en aangeklaagde - beraadslagen en een beslissing nemen.

Samenvatting aangeklaagde, klager en vragen commissieleden

Klager

Klager meldt dat het hem duidelijk is geworden dat door de medewerkers een plan is uitgevoerd als zijnde bevel. Klager meldt dat hij zijn advocaat niet mocht bellen voor juridisch advies om verzet voor het plan te tonen; „De medewerkers hadden iets voor ogen en wilden dit direct uitvoeren, zonder dat ik bijstand kon krijgen van mijn advocaat”, aldus klager. Klager meldt dat de feiten zoals gerapporteerd in de rapportage (bij verweerschrift) juist zijn weergegeven. Hij meldt dat hij de keuze had om zichzelf uit te kleden of dat anders “fixatie” zou plaatsvinden. Klager schetst de situatie voor met de woorden: „Stelt u zich voor dat u zich voor tien man moet uitkleden.”. Hij meldt dat de medewerkers te ver zijn gegaan en voegt hieraan toe dat in geval hij met stoelen zou zijn gaan gooien, de situatie anders zou zijn geweest.

Klager meldt dat hij onder invloed van middelen was, maar dat er geen sprake was van agressie. Klager meldt nogmaals dat hij het niet kan begrijpen dat hij zijn advocaat niet mocht bellen.

Klager meldt dat hij in de kliniek merkt dat er iets wordt bepaald en uitgevoerd en dat je hier als cliënt niets tegen kunt doen.

Klager meldt dat hij is opgenomen met een strafrechtelijke titel en dat hij de laatste zes jaar geen strafbare feiten heeft gepleegd en meldt nogmaals: „Zij doen wat zij willen” en dat hij hier niets tegen kan doen.”. Hij meldt dat van een rechtelijke machtiging een zorgmachtiging is gemaakt. Klager meldt nogmaals dat de rapportage beschrijft hoe het is gegaan en dat hij zich hierin kan vinden, maar vraagt zich af of de medewerkers in hun recht staan.

De pvp vult het volgende aan.

Hij meldt dat hij n.a.v. de klacht van klager en het verweerschrift e.e.a. - vanwege de complexiteit - heeft uitgezocht en schriftelijk heeft weergegeven in de notitie “Toelichting bij het klaagschrift d.d. 23-1-2025 van <naam klager>”. De notitie wordt ter zitting uitgereikt aan betrokkenen en doorgenomen.

Rechtspositie van cliënt:

Cliënt is de kliniek opgenomen met een TBS met voorwaarden. Deze strafrechtelijke titel kan gecombineerd worden met een verblijf waarmee de patiënt heeft ingestemd. Die combinatie leidt tot de toepasbaarheid van enige bijzondere Wvggz-bepalingen die - ondanks die vrijwillige status - inbreuken op vrijheidsrechten gedurende dat verblijf mogelijk maken. Voor vrijwillige patiënten met een strafrechtelijke titel, gelden de artikelen 8:14, 8:15, 9:2 en 9:9 van deze wet, aldus art. 9:1 lid 2 Wvggz. Voor de klacht van cliënt gaat het hierbij om de mogelijkheden van het doen van onderzoek naar verboden of gevaarlijke voorwerpen (art. 8:14 Wvggz). Art. 9:1 Wvggz bepaalt dat hoofdstuk 10 Wvggz van overeenkomstige toepassing is op de beslissingen ingevolge art. 8:14 Wvggz. Dit houdt dus in dat cliënt gebruik kan maken van het Wvggz-klachtrecht.

Onderzoek aan kleding of lichaam:

Cliënt wilde op 9 december 2024 niet meewerken aan het onderzoek aan kleding en lichaam en bij de aankondiging hiervan heeft cliënt verzocht eerst zijn advocaat te mogen spreken. Tevens blijkt uit de rapportage van de medewerker veiligheid en toezicht dat als cliënt niet zou meewerken men hem d.m.v. “fixatie” ging uitkleden en het onderzoek hoe dan ook zou plaatsvinden. Toen cliënt zijn onderbroek nog aan had is hem verzocht deze naar beneden te doen. Cliënt is vervolgens verzocht te hurken om te zien of er niets tussen zijn billen of bij zijn scrotum zat. In het verweerschrift stelt de verweerder dat er sprake is van tegenstrijdigheden in de klachtbrief en de rapportage van de medewerker beveiliging. Voor zover het de feiten betreft waar cliënt over klaagt, bevestigt de rapportage de lezing van cliënt; het aantal mensen in de kamer of buiten de kamer doet niets af aan de klachten van cliënt.

Contact met advocaat:

Art. 8.9 lid 5 Wvggz regelt het contact met derden. Recent heeft de Hoge Raad het volgende gesteld: In verband met contact met een advocaat wijst de Hoge Raad op art. 8:9 lid 5 Wvggz dat bepaalt dat de zorgaanbieder, geneesheer-directeur en zorgverantwoordelijke geen beperkingen opleggen in het contact van de betrokkene met zijn vertegenwoordiger, de inspectie of de justitiële autoriteiten. In de parlementaire geschiedenis is bij deze bepaling opgemerkt dat de vrije toegang van de advocaat tot de betrokkene al blijkt uit (thans) art. 1:7 lid 3 Wvggz, waarin (thans) art. 45 Sv van overeenkomstige toepassing wordt verklaard. Hieruit volgt dat de zorgaanbieder, geneesheer-directeur en de zorgverantwoordelijke ook geen beperkingen mogen opleggen in het contact van de betrokkene met advocaat. In 2012 heet het Centraal Tuchtcollege het volgende gezegd over het contact met de advocaat: (10-8-2012, JVggz 2014/19, m.nt. W Dijkers). Dijkers geeft hierbij aan: "Het centraal tuchtcollege oordeelt dat slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden de in art. 40 Wet Bopz genoemde beperkingen mogen worden gesteld aan dat contact, welke omstandigheden dan, mede met het oog op de toetsing door de (tucht)rechter, duidelijk moet blijken uit het medisch dossier van de patiënt. Het zo essentiële recht op bijstand, zo merk ik op, zal inderdaad bijna altijd prevaleren boven het beweerdelijke belang van betrokkene om geen contact met de raadsman te hebben; alleen als dat contact volstrekt onverantwoord is, kan bijstand (tijdelijk) achterwege blijven".

Uit het verweerschrift en de rapportage van veiligheid en toezicht blijkt niet dat er sprake is van een "volstrekt onverantwoorde situatie"; hier was de situatie niet dusdanig om cliënt het recht van bijstand van zijn advocaat te ontzeggen.

Dwang bij het onderzoek aan kleding of lichaam:

In de Kamerstukken is dit als volgt verwoord: "Ook de problematiek van deze patiënten, en het gevaar dat van hen uitgaat, is dusdanig dat er voor de GGZ-instelling mogelijkheden dienen te zijn om in het kader van een adequate beveiliging in bepaalde omstandigheden beheersbevoegdheden in te kunnen zetten. Het betreft dan onder meer het onderzoek aan kleding of lichaam van de patiënt of diens accommodatie, het beperken van het recht van het ontvangen van bezoek, van het recht op bewegingsvrijheid in en rond de accommodatie of van het recht op vrij gebruik van communicatiemiddelen. Met deze maatregelen wordt invulling gegeven aan een veilig verblijf in de accommodatie op vrijwillige basis. Betrokkenen worden voorafgaand aan hun verblijf over deze rechtspositie geïnformeerd, zodat zij weten waarmee zij instemmen. Mochten zij die instemming nadien intrekken of anderszins niet meer wensen te voldoen aan de aan hen gestelde voorwaarde dat zij zich laten opnemen, dan volgt terugplaatsing naar de penitentiaire inrichting of inrichting voor stelselmatige daders, dan wel kan omzetting volgen van de tbs met voorwaarden in de maatregel tbs met bevel tot verpleging van overheidswege of kan de verpleging van overheidswege worden hervat. Alsdan zal de betrokken persoon direct aansluitend (dus zonder in vrijheid te worden gesteld) aan zijn verblijf in accommodatie worden overgebracht naar de desbetreffende instelling. Voor zover de titel op grond waarvan zij met instemming zijn geplaatst alsdan geen grondslag voor vrijheidsbeneming bevat, dient betrokkene vanzelfsprekend wel in vrijheid te worden gesteld. Aangaande beslissingen op grond van de artikelen 8:14 en 9:9 is de rechtsbescherming van hoofdstuk 10 van toepassing".

Uit de Kamerstukken blijkt dat het met dwang toepassen van onderzoek aan kleding of lichaam niet aan de orde is. De stellingname in het verweerschrift dat ook in geval van verzet

het onderzoek aan kleding of lichaam mag worden uitgevoerd, wordt door de genoemde Kamerstukken tegengesproken. Als cliënt voorafgaande aan zijn opname instemming heeft verleend, heeft hij deze instemming op 9-12-24 op duidelijke wijze weer ingetrokken. Daarmee heeft hij voldoende duidelijk gemaakt niet mee te willen werken en had het onderzoek aan kleding of lichaam niet uitgevoerd mogen worden.

Wat is onderzoek aan kleding of lichaam:

Uit Kamerstukken wordt duidelijk wat wordt bedoeld met onderzoek van kleding of lichaam: Aangezien er niet gekozen is voor de formulering <<aan of in>> het lichaam, beoogt (dit) onderdeel niet om visitatie mogelijk te maken. Een onderzoek in het lichaam naar voorwerpen die betrokkene niet in zijn bezit mag hebben of een aanzienlijke risico op ernstige schade voor hemzelf of anderen kunnen veroorzaken, is een te vergaande aantasting van de lichamelijke integriteit en voldoet niet aan het beginsel van proportionaliteit. Visitatie is voor betrokkene een uiterst traumatiserende ervaring en kan in het bijzonder bij jeugdigen leiden tot blijvende schade. Indien er een ernstig vermoeden bestaat dat betrokkene gevaarlijke voorwerpen in zijn lichaamsholtes verbergt, zal hij door middel van overreding moeten worden bewogen om deze voorwerpen af te geven. Daarnaast kan er door intensief toezicht voorkomen worden dat betrokkene met deze gevaarlijke voorwerpen zichzelf of anderen ernstige schade toebrengt. Indien het vermoeden bestaat dat betrokkene gevaarlijke of verboden voorwerpen in zijn lichaamsholtes verstopt zal door middel van toezicht het gevaar moeten worden afgewend. Uit deze Kamerstukken valt te concluderen dat wanneer onderzoek aan kleding of lichaam niet toereikend is om vermeende gevaarlijke voorwerpen te ontnemen, men met intensief toezicht de dreigende noodsituatie kan afwenden. Men mag dit niet doen door onderzoek dat verder gaat dan bedoeld met onderzoek aan kleding of lichaam. Wat betreft de afbakening van “onderzoek aan het lichaam”, is in strafrechtelijke context meer verduidelijking gegeven. “Het onderzoek aan het lichaam omvat het uitwendig schouwen van de openingen en holten van het lichaam, behoudens het uitwendig schouwen van de openingen en holten van het onderlichaam (...)”. Op de website dwang in de zorg is het onderzoek aan kleding of lichaam als volgt omschreven: “Onderzoek aan kleding of lichaam. De patiënt kan aan zijn lichaam worden onderzocht of aan de kleren die hij draagt. Hij mag niet in lichaamsholtes, zoals de mond, worden onderzocht.” (is stringenter definitie); het onderzoek bij cliënt om bij hem gehurkt onderzoek te doen is te ver is gegaan.

Conclusie:

Cliënt is op 9 december 2024 onder dwang onderzocht aan kleding of lichaam. Het was duidelijk dat cliënt niet instemde met het onderzoek. Art. 8:14 Wvggz vereist instemming van cliënt. Nu hij deze had ingetrokken, dan wel nooit had gegeven, had het onderzoek aan kleding niet uitgevoerd mogen worden. Uit Kamerstukken betreffende de Wvggz en het wetboek van Strafbepalingen valt op te maken dat het onderzoek aan kleding en lichaam op 9 december 2024 verder ging dan daarin bedoeld. Ook de informatieve website dwangindezorg.nl geeft een duidelijke indicatie hiervan. Ten slotte is cliënt beperkt in het contact met zijn advocaat, waardoor hij verzet tegen het aangekondigde onderzoek aan kleding of lichaam niet kon organiseren. Er was geen sprake van een “volstrekt onverantwoorde situatie” en dus geen legitieme reden deze beperking op te leggen.

Om bovenstaande redenen verzoekt de pvp de klachtencommissie om de klachten van klager gegrond te verklaren.

Aangeklaagde

Medewerkster meldt het volgende.

Vanuit juridisch oogpunt is het niet mogelijk om te reageren op de voorgelegde notitie; de notitie was voorafgaand aan de zitting niet bekend en zij heeft zich hier niet op kunnen voorbereiden en niet kunnen overleggen met de jurist. Zij meldt dat zij om die reden niet inhoudelijk zal ingaan op de notitie.

Medewerkster meldt dat zij het erg betreurt dat klager zich - zoals klager dit in het klachtschrift heeft beschreven - onveilig heeft gevoeld en meldt dat zij goed van klager heeft begrepen dat in haar ogen de rapportage overeenkomt met de gebeurtenis. Medewerker meent dat er vooral sprake is van discrepantie tussen de uitleg van “nood” en de beeldvorming hierbij van klager. Zij meldt dat - in overleg met de geneesheer-directeur en de regiebehandelaar - is besloten dat de nood dermate hoog was en de maatregel om die reden is toegepast, zoals ook voldoende is omschreven in het verweerschrift. Zij meldt tevens dat de mentor van klager is benaderd en dat de mentor toestemming heeft gegeven om het onderzoek bij klager uit te voeren.

Vragen commissieleden

Op de vraag aan aangeklaagde wat de gedachten van de staf waren over de gevaarlijkheid van klager bij het onder invloed van middelen zijn, antwoordt medewerkster dat het vanuit risicotaxatie bekend is dat bij klager gebruik van harddrugs en ontregeling met elkaar in verband staan. Klager is bekend met geweldpleging en psychotische decompensatie. Vanuit risicotaxatie, ook vanuit de afdelingen, wordt gebruik door klager als een fors gevaar gezien. Zij meldt dat er gegronde redenen waren dat klager harddrugs had gebruikt en meldt dat het contact met klager verslechterde en vanwege ander heimelijk gedrag bij klager was het zeer aannemelijk dat klager drugs op zijn lichaam droeg. Als klager nog meer drugs tot zich zou nemen, dan was het risico groot dat klager vanwege ontregeling de grenzen van agressie, zowel verbaal als fysiek, zou overgaan.

Op de vraag of er voorafgaande aan de gebeurtenis regelmatig urinecontroles bij klager zijn verricht, wordt bevestigend geantwoord.

Op de vraag wat de directe aanleiding van het onderzoek was, antwoordt medewerkster dat klager een semi-begeleid verlof had gehad en dat de staf van medecliënten had vernomen dat klager drugs had meegenomen. Er is toen een controle in klagers kamer uitgevoerd en er zijn interventies verricht. Dit was de aanloop naar de gebeurtenis.

Op de vraag of er middelen zijn gevonden nadat klager was teruggekeerd van het semi-begeleid verlof, antwoordt medewerkster bevestigend. Zij meldt dat klager tijdens het verlof een deel begeleid is geweest en een deel alleen en gezamenlijk, met begeleider, is teruggekomen. Klager heeft in het park ten tijde van onbegeleid verlof vooraf georganiseerd dat er drugs geleverd zouden worden.

Klager bevestigt tevens dat er tijdens het onderzoek drugs op zijn lichaam zijn gevonden.

Op de vraag aan klager of voorafgaand aan het onderzoek is gevraagd of klager de drugs vrijwillig wilde afgeven, antwoordt klager dat de medewerker (bewaker) naar iets op zoek was en dat klager werd gefouilleerd. Tijdens het fouilleren voelde de medewerker iets en werd aan klager gevraagd of klager iets bij zich droeg, zonder verdere enige informatie te verstrekken.

Op de vraag hoe acuut het gevaar was en hoe groot de nood, antwoordt de pvp dat het gaat over in hoeverre de kliniek bevoegd was om het onderzoek uit te voeren. De pvp is van mening dat deze bevoegdheid er niet was, ondanks het verweer over het grote risico; het risico maakt niet dat de rechten van klager kunnen worden aangetast. De pvp meldt dat ervoor gekozen had kunnen worden om voorwaardelijke afspraken op te leggen, indien er sprake is van een verhoogd risico, d.m.v. het opleggen van een crisismaatregel of omzetten naar dwang. Deze vraag is richting klager niet aan de orde geweest; klager is gedwongen om mee te werken aan het onderzoek.

Naar aanleiding van bovenstaande wordt aan klager de vraag gesteld dat in geval de crisismaatregel wel was overwogen en klager in theorie teruggeplaatst zou worden naar het huis van bewaring hij hiermee akkoord zou zijn gegaan, antwoordt klager bevestigend. Klager voegt hieraan toe dat hij de fouillering passend en correct vond, maar is van mening dat het gaat over het uitvoeren van een plan, waarover klager niet is ingelicht en meldt nogmaals dat er dingen “binnen de muren” worden uitgevoerd die niet mogen, maar toch worden uitgevoerd. Klager meldt dat hij heeft gevraagd of hij teruggestuurd kon worden naar de penitentiaire inrichting, maar dat dit niet is gebeurd.

Op de vraag aan klager hoe hij terugkijkt op de gebeurtenis, antwoordt klager dat hij in overleg met zijn advocaat bezig is met een verzoek om overplaatsing.

De pvp meldt dat aan klager de situatie duidelijk uitgelegd had moeten worden in de woorden als: „wij verdenken je van het gebruik van middelen en verwachten dat je meewerkt, zo nee dan volgt uitplaatsing.”. Klager had hierover kunnen nadenken. De pvp vervolgt dat nu de situatie was: „Als je niet meewerkt, dan doen wij dit en heb je geen keuze”.

Op de vraag aan klager hoe op dit moment de relatie is tussen hem en de behandelaren, antwoordt klager dat sommigen hem/haar een stempel geven, maar dat over het algemeen de verstandhouding goed is.

Op de vraag aan aangeklaagde of bekend was dat klager heeft gevraagd over terugplaatsing, antwoordt medewerkster dat haar niet bekend is dat klager hierom heeft gevraagd. Zij meldt dat zij hierover navraag kan doen.

Op de vraag wanneer klager voor de laatste keer gebruikt heeft, antwoordt klager dat dit de laatste keer in december 2024 is geweest. De voorlaatste keer was dit in 2023.

De voorzitter stelt klager in de gelegenheid nog relevante informatie aan te vullen of te verduidelijken.

Klager meldt dat hij het eens is met de rapportage waarin is beschreven hoe e.e.a. is gelopen, maar dat hij het niet eens is met de wijze waarop de situatie “binnen de muren” heeft plaatsgevonden. Hij meldt dat hij zich machteloos voelde en niets kon doen, ongeacht of de medewerkers wel of niet gelijk hadden. Klager twijfelt over “noodsituatie” en of het juridisch is toegestaan hoe de medewerkers hebben gehandeld.

De pvp meldt dat hij geen aanvullingen heeft en meldt dat klager e.e.a. duidelijk heeft verwoord.

Sluiting hoorzitting

De voorzitter meldt dat betrokkenen de beslissing uiterlijk 21 februari 2025 tegemoet kunnen zien en sluit de hoorzitting.

Overwegingen

De commissie komt, gelet op de stukken en het besprokene tijdens de hoorzitting, tot de volgende overwegingen:

- klager heeft een TBS met voorwaarden en verblijft met instemming in de kliniek;
- klager heeft bevestigd dat hij drugs had gebruikt;
- klager heeft bevestigd dat hij een bolletje cocaïne bij zich droeg;
- het is niet aannemelijk gebleken dat klager ten tijde van het onderzoek psychotisch of agressief was; een gesprek met klager was mogelijk;
- de medewerkers hebben een bepaalde tijdsdruk ervaren vanwege hun gevoel van een noodsituatie, waardoor klager het bellen met zijn advocaat is onthouden;
- als klager niet zou meewerken, zou “fixatie” plaatsvinden (discussie tussen klager en de medewerkers ging over “niet meewerken, dan vindt “fixatie” plaats);
- aan klager is door de medewerkers geen alternatief aangeboden, nadat hij had aangegeven niet te willen meewerken aan het onderzoek (bijvoorbeeld plaatsing in een afzonderingsruimte, onder cameratoezicht);
- om klager direct te laten vertrekken uit de kliniek (op straat sturen) was - gezien het waarborgen van de veiligheid van klager en anderen - complex;
- het is ter zitting niet duidelijk geworden of het mogelijk was om klager over te plaatsen naar een penitentiaire inrichting;
- het is aannemelijk gebleken dat de medewerkers preventief handelden om een acute noodsituatie te voorkomen.

Beslissing

De commissie komt tot de conclusies:

- Aan klager is niet de keuze gelaten om zich in een afzonderingsruimte met camerabewaking te laten plaatsen waar hij vervolgens de mogelijkheid gehad zou hebben om contact met zijn advocaat op te nemen.
- De commissie heeft begrip voor het feit dat de medewerkers van de kliniek zich onder druk voelden staan en dat het begrijpelijk is dat zij moesten handelen, maar tegelijkertijd is de commissie van oordeel dat de stap van het aanbieden van alternatieven is overgeslagen.
- In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat “visitatie” een zeer ingrijpende maatregel is, waarbij goed gekeken moet worden naar alternatieven. In deze is het niet aannemelijk gemaakt dat met klager over alternatieven is gesproken. Klager had geen keuze meer en hierdoor was sprake van een dwangsituatie.

De commissie komt al met al tot het oordeel dat de klachten gegrond zijn.

Conform het bepaalde in de klachtenregeling is deze beslissing verzonden aan klager, aangeklaagde instelling, het College van geneesheer-directeuren en de Inspectie. Het is aan de Raad van Bestuur om al dan niet conclusies te verbinden aan de beslissing van de commissie en om hierover klager te informeren.